

Etikk i legehverdagen

Er etikken for fjern fra den virkeligheten legene opplever på klinikken? Det spørsmålet stilte filosof Henrik Syse da han holdt foredrag for Legeforeningens spesialitetskomiteer i mai.

– Det å formidle etikk er å bevisstgjøre seg selv, hva gjør jeg galt og hvilke feller kan jeg gå i? Mange bedrifter har etiske retningslinjer oppad stolper og nedad vegger. Men lar vi retningslinjene gjøre noe med oss? Det å lage retningslinjer må ikke bli et slags rituale man skal gjennom, sa Syse.

Den hverdagslige etikken

Henrik Syse.
Foto privat

– Etikken må nok til tider være streng og fremkalle dårlig samvittighet, men jeg frykter at etikk altfor ofte oppfattes som bare noe negativt, med for mye fokus på at man selv kommer til kort. Jeg har en visjon om at arbeidet med etikk generelt og i helsevesenet spesielt er

noe positivt og livsbejaende. Utfordringen er å gjøre etikken positivt ladet, til noe vi ønsker å jobbe med. Vi må da ta utgangspunkt i det enkelte menneskes forråd av sunn fornuft. Det er viktig å oppleve etikken som virkelighetsnær og ikke la den forbli i teorien, påpekte han.

Syse satte videre spørsmålstegn ved om vi kan falle i den fellen å komplisere noe som er så enkelt som det å være ærlige mot hverandre, slik vi lærte på søndagsskolen. – «Common sense is not so common», heter det. Man kommer opp i kompliserte situasjoner hvor man ikke lett kan se hva som er det riktige å gjøre. Dette er i høyeste grad pregende for den medisinske etikken. Men samtidig er det slik at den personen du er, med din egen tenkning, er noe verdt. Det må vi ikke glemme. Etikk er også noe hverdagslig i ordets positive betydning; det handler også om hvordan vi behandler hverandre og hvordan vi snakker til hverandre. Den hverdagslige siden av etikken er viktig og må tas godt vare på. Treffer den etikken som vi formidler, den hverdagen

legene har i sin jobbsituasjon, eller blir den noen ganger for virkelighetsfjern? spurte Syse.

Positivt ladet etikk

– Det er viktig å skille mellom etikk og moral, da de to ikke er det samme i alle kontekster. Etikkfaget, selve teorien, kan man lære seg ved å pugge en bok. Det angår en ikke nødvendigvis personlig. Moral handler i større grad om hva etikken gjør med deg. Jeg ser riktignok innvendinger knyttet til uttrykket «moral» fordi det ofte forveksles med moralisme; det at andre mener at de vet bedre enn deg. Men moral kan også beskrives som det personlige, ens holdninger, ja, vi kan bruke et så sterkt ord som identitet, den identiteten du har som lege. Da ser vi at moral ikke er det samme som moralisme, sa han videre.

– Leger representerer det yrket som mer enn noe annet har et etisk utgangspunkt, men samtidig en etisk utfordring. Legestanden er til for mennesker som er i en situasjon der de trenger en annen profesjons hjelp. Det ligger mange utfordringer i nettopp å være den som yter hjelp, være den som andre er helt avhengige av. Mange ser opp til legen som ofte bruker mange vanskelige ord som man kan gjemme seg bak. Yrket har derfor en mengde etiske utfordringer, og det er mange måter å trå feil på. Det er viktig ikke å glemme den makten man har og være seg bevisst den potensielle asymmetrien – ubalansen – mellom lege og pasient. Ja, den kan også være til stede mellom den nyansatte legen og den profesjonelle legen. Den ferske vet ikke helt hva han eller hun skal gjøre, og den erfarne sitter med bukten og begge endene.

Utenfraperspektivet

– Vi tenker litt for lett at etikk ikke har noe med vårt profesjonelle yrke å gjøre. At det å være lege er én ting, det å være etisk noe annet. Men slik er det ikke! I tillegg tror jeg vi litt for lett glemmer det flotte fellesskapet

vi er en del av når det gjelder etikk. Leger må være bevisste på at de tilhører en yrkesstand med mange flinke mennesker. Det er viktig å støtte hverandre og dele de gode erfaringene, men også å dele de som ikke er gode. Leger kan oppfattes som så «flinke» at de ikke trenger hjelp fra andre og ikke vil vise egen svakhet. Det er nettopp når vi tør innrømme at vi kommer til kort, at vi kan bruke fellesskapet på den sterke og gode måten det bør brukes på, nemlig til å hjelpe og løfte hverandre fremover, sa en engasjert Syse.

– Leger har en hektisk arbeidssituasjon, og det ligger en fare i at man til slutt ikke greier å se seg selv utenifra. Det er viktig å ikke glemme «utenfraperspektivet». Hvis vi bare går inn i vår egen sfære, er det tragisk.

Raushet er viktig

– «Raushet» er et av mine favorittord, sa Syse. – Raushet er åpenhet og generøsitet, det at folk opplever at de kan tørre å stille spørsmål. Det å hente frem det man synes er vanskelig, og å kunne forelegge det for et miljø hvor man blir tatt på alvor, er viktig. Et annet viktig element i etikken er forbildefunksjonen. Et forbilde er noe av det fineste man kan være for et annet menneske, man kan gi en retning, en kompassnål. Det er viktig å ha en så raus kultur på arbeidsplassen at det går an å stille spørsmål, og at det går an å hente frem gode forbilder – og være forbilder for hverandre. Skal man først gjøre det når det virkelig stormer, er det ofte for sent. Dette må være en del av hverdagen, påpekte han.

– Raus og tydelig er gode ord. Jeg håper Legeforeningen kan være begge deler, sa Torunn Janbu, Legeforeningens president, i en kommentar til foredraget.

Lisbet T. Kongsvik

Lisbet.kongsvik@legeforeningen.no
Avdeling for informasjon og helsepolitikk